

**POLSKIE TOWARZYSTWO
TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZE**
Komisja Krajoznawcza Zarządu Głównego
Podkomisja Kolekcjonerstwa Krajoznawczego

BIULETYN NR 9

2019 r.

W Biuletynie Nr 4 z 2014 r. podano wykaz krajoznawców-kolekcjonerów, którzy uzyskali uprawnienia Jurora Zbiorów Krajoznawczych. W okresie od 2015 r. uprawnienia te zdobyli:

- Wrzosek Alicja - Gdynia
- Kałuża Elżbieta - Rzeszów
- Kałuża Zygmunt - Rzeszów
- Kseniak Mieczysław - Lublin
- Sidorowska Elżbieta - Cyców
- Bogumił R. Korzeniewski - Ciechocinek
- Wojciech Pasek - Końskie

Dotychczas uprawnienia te zdobyło 45 kolekcjonerów.

Na okładce:
Odznaka wydana z okazji
Pierwszego Kongresu Krajoznawczego - Poznań 1929

Redakcja i opracowanie graficzne
Wojciech Kowalski

Druk i oprawa
Drukarnia Wyższej Szkoły Społeczno - Przyrodniczej
im. Wincentego Pola w Lublinie

Pierwszy Ogólnopolski Kongres Krajoznawczy w Poznaniu

W lipcu bieżącego roku minęło 90 lat, kiedy w Poznaniu odbył się Pierwszy Ogólnopolski Kongres Krajoznawczy zwołany przez Polskie Towarzystwo Krajoznawcze. Uczestnicy Kongresu mieli możliwość zwiedzenia Powszechnej Wystawy Krajowej, zorganizowanej z okazji 10-lecia odzyskania niepodległości.

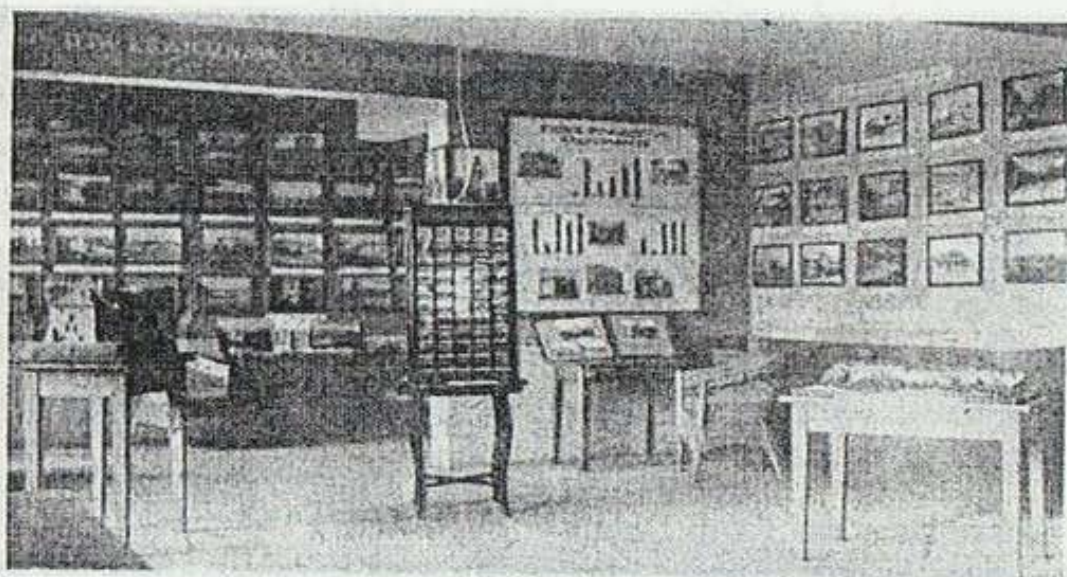
Gospodarzem Kongresu był Poznański Oddział PTK. Wówczas stanowisko Prezydenta Poznania piastował Cyryl Ratajski, który był jednocześnie głównym organizatorem Towarzystwa Krajoznawczego. To właśnie Jemu należy zawdzięczać sprawną organizację oraz serdeczną atmosferę podczas Kongresu.

Celem Kongresu było podsumowanie 10-letniej działalności Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w wolnej Polsce oraz wskazanie kierunków na przyszłość. Rada Główna Towarzystwa zwołując Kongres postulowała współdziałanie z polską nauką, pogłębianie przywiązania do ziemi rodzinnej, a także uznanie krajoznawstwa jako podstawy wychowawczej w szkole.

W czasie Kongresu obradowano w pięciu sekcjach:

- o krajoznawstwie jako ruchu naukowym,
- o krajoznawstwie jako popularyzacji wiedzy o kraju,
- o krajoznawstwie w życiu państwowym i społecznym,
- o krajoznawstwie i turystyce,
- o krajoznawstwie w szkole.

W wyniku dyskusji, przewodniczący komisji wnioskowej Aleksander Patkowski przedstawił projekt uchwały Kongresu zawierającej 17 punktów. Uchwała ta poruszała wiele zagadnień, niektóre z nich są aktualne współcześnie, a wartość tego dokumentu jest ponadczasowa.

Ryc. 190 Dział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego Fot. Stefan Dudek
W sali turystyki na P.W.K.

Stoisko P. T. K. znajduje się w małym pawilonie obok Miejskiej szkoły handlowej na pierwszym piętrze, w trzech małych pokojach rozstawiło P. T. K. swoje eksponaty; wygląda to wszystko jeszcze bardzo skromnie, ale budzi duże zainteresowanie tych wszystkich, którzy przestąpią nasz próg.

„Ziemia”, R.XIV, Warszawa 1 czerwca 1929, Nr 11

Jubileusz Unii Lubelskiej

W tym roku mija 450 lat od zawarcia unii polsko-liteskiej. Była to ostatnia unia zawarta między Koroną Królestwa Polskiego a Wielkim Księstwem Litewskim przed rozbiorami. Na zwołanym w 1568 roku do Lublina sejmie z inicjatywy króla Zygmunta Augusta miały być ustalone zasady związku Polski z Litwą. Obrady sejmu trwały od 10 stycznia do 12 sierpnia 1569 roku.

Była to jedyna tego rodzaju umowa na świecie. Dwa odrębne Państwa połączyła w jedno, zwane *Rzeczpospolitą Obojga Narodów*.

Po burzliwych obradach sejmu wynegocjowano ostateczną wersję aktu, który w dniu 1 lipca 1569 roku został zaprzysiężony i opieczetowany. Postanowienia sejmu lubelskiego przetrwały aż do 1791 roku, kiedy to Konstytucja 3 Maja wprowadziła nowe uregulowania między obydwoma państwami.

Zarząd Oddziału Miejskiego PTTK im. Aleksandra Janowskiego w Lublinie uczcił ten jubileusz ustanawiając *Odznakę Krajoznawczą 450-lecia Unii Lubelskiej*. Celem odznaki jest popularyzacja miasta Lublina i miejsc związanych z zawarciem Unii Lubelskiej.

J. Matejko mal.

UNIA LUBELSKA 1569 R.

wyd. Fr. Karpowicz, Warszawa

wyd. Salon
Malarzy Polskich
w Krakowie.

Pocztówki ze zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H.Łopacińskiego w Lublinie.

Koła Krajoznawcze Młodzieży Szkolnej

W tym roku obchodzimy jubileusz 100-lecia powołania Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej (KKMS). To właśnie 1919 roku w Oddziale Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Krakowie utworzono Sekcję KKMS. Włączenie młodzieży szkolnej do pracy krajoznawczej zaproponował prof. Ludomir Sawicki z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Prowadzenie tej Sekcji powierzono Leopoldowi Węgrzynowiczowi z VII Gimnazjum Państwowego w Krakowie.

Nadrzędnym zadaniem KKMS było wdrożenie młodzieży do samodzielnej pracy krajoznawczej, krzewienie zasad ochrony zabytków i przyrody. W odnośnych zrzeszeniach powoływano koła dla młodzieży robotniczej. Działalność kół popierana była przez ówczesne Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz kuratorów okręgów szkolnych. Z Sekcją KKMS współpracowali m.in.: Walery Goetel, Kazimierz Nitsch, Władysław Szafer, Seweryn Udziela.

Organem pracy Sekcji z kołami był miesięcznik krajoznawczy, którego pierwsze dwa numery nosiły tytuł *Miesięcznik Krajoznawczy dla Młodzieży - Organ Sekcji Kół Krajoznawczych Oddziału Krakowskiego PTK*, a od trzeciego numeru pismo nosiło nazwę *Orli Lot*. Redaktorem naczelnym został Leopold Węgrzynowicz. Niektóre koła wydawały własne pisma krajoznawcze.

Z czasem na terenie kraju powstawało coraz więcej KKMS. Rada Główna PTK uznała za celowe powołać Komisję KKMS PTK z siedzibą w Krakowie, a przewodniczącym został Leopold Węgrzynowicz.

Praca kół charakteryzowała się różnorodnością form. Organizowano wycieczki, odczyty, wieczornice, obozy, wystawy krajoznawcze. W oparciu o ankiety przygotowywane przez placówki naukowe gromadzono cenny materiał m.in. w zakresie folkloru, zabytków co znalazło szczególne uznanie pracowników nauki. Gromadzone zbiory przez młodzież stawały się zaczątkiem wielu muzeów regionalnych.

Popularność kół wzrastała, w 1938 roku było ich 500 z 20 tysiącami członków. Leopold Węgrzynowicz stał się cenioną postacią wśród młodzieży i członków PTK, zdobył także duże uznanie władz państwowych. Na I Zjeździe PTK w 1947 roku powołano ponownie Leopolda Węgrzynowicza na przewodniczącego Komisji KKMS. Mimo jednak owocnej działalności Kół, w powstałym PTTK nie przewidziano dla nich miejsca, podporządkowano je harcerstwu i Związkowi Młodzieży Polskiej.

Znaczki Turystyczne

W 1998 roku w Czechach zrodził się pomysł Znaczka Turystycznego (ZT). Ideą ZT jest promocja miejsc atrakcyjnych pod względem turystyczno - krajoznawczym. Umożliwiają one też kolekcjonerom uczestniczenie w swoistej grze. Znaczki przedstawiają różne obiekty jak schroniska turystyczne, zamki, miasta, miejsca historyczne, przyrodnicze, trasy turystyczne i inne. W Polsce ten rodzaj kolekcjonerstwa pojawił się w 2004 roku. Obecnie oznaczonych jest około 6000 miejsc w Europie, USA, Rosji i Australii.

Znacek Turystyczny to drewniany krążek o średnicy 60 mm i grubości 8-10 mm. z metalowym uszkiem do zawieszania. Składa się z trzech elementów: samego znaczka, karteczki i naklejki. Logo ZT - róża wiatrów. Znacek jest pamiątką i potwierdzeniem pobytu w danym miejscu, posiada też numer identyfikacyjny. Kolekcjonerzy po zebraniu 10 znaczków z kolejnymi numerami otrzymują Znacek Kolekcjonera.

W 2012 roku założono spółkę z o.o. o nazwie *Znaczki Turystyczne* z siedzibą w Złotym Stoku.

Strona internetowa: www.znaczki-turystyczne.pl

O tatrzańskich pocztówkach

W 2017 roku Tatrzański Park Narodowy wydał książkę Adama Czarnowskiego¹ *O tatrzańskich pocztówkach*. Autor składając maszynopis do druku opatrzył go tytułem *Ikonografia tatrzańska na dawnych pocztówkach*. Śmierć autora w 2010 r. spowodowała wprowadzenie pewnych zmian pierwotnej koncepcji. W porozumieniu z rodziną wydawca postanowił zachować kształt zaproponowany przez autora. Ingerencja polegała tylko na ujednoliceniu materiału, wprowadzeniu uzupełnień i przypisów dotyczących niektórych stwierdzeń.

Publikacja *O pocztówkach tatrzańskich* jest w swojej formie unikatowym wydaniem i to nie tylko z uwagi na pokazanie kart pocztowych z ilustracjami Tatr. Autor ukazuje historię tatrzańskich kart pocztowych, przedstawia fotografów, malarzy i rysowników ilustracji reprodukowanych na pocztówkach oraz ich wydawców i nakładców. Szczególna wartość tej pracy polega na tym, że oparta jest na wieloletnich badaniach autora i bardzo dobrej znajomości Tatr. A. Czarnowski przez wiele lat współpracował z Elżbietą i Andrzejem Petrykowskim z Warszawy, właścicielami chyba największego w Polsce zbioru pocztówek tatrzańskich. Książka jest przewodnikiem i albumem, który zawiera ponad 900 ilustracji pocztówek. A. Czarnowski swój zbiór zawierający ponad 5 tysięcy pocztówek przekazał Bibliotece Narodowej.

W aneksie publikacji zamieszczono *Antologię pism tatrzańskich* A. Czarnowskiego. Są to teksty o tatrzańskiej fotografii i kartach pocztowych, które autor publikował wcześniej w różnych wydawnictwach.

Duże słowa uznania należą się Dyrekcji Tatrzańskiego Parku Narodowego za wydanie pracy Adama Czarnowskiego, zasłużonego dla badań filokartystyki tatrzańskiej. Jest to szczególny wyraz uczczenia Jego pamięci.

¹ Adam Czarnowski – nestor kolekcjonerstwa, inicjator Podkomisji Kolekcjonerstwa Krajoznawczego i jej pierwszy przewodniczący. Autor 14 książek i ponad 700 artykułów, fotografik, kolekcjoner, znawca historii polskiej fotografii i pocztówki. Za pracę społeczną i zasługi na polu krajoznawczym nadano mu w 1989 r. godność Członka Honorowego Towarzystwa.

Kolekcjonerstwo na wesoło

„Choroba” zwana zbieractwem lub bardziej wytwornie kolekcjonerstwem, to mówiąc językiem teleekspresowym, przypadłość pasjonatów, ludzi pozytywnie zakręconych. Jej występowanie o skali niemal pandemii szczególnie żniwo zbiera wśród braci petetekowskiej. Przypuszczam, na granicy pewności, że w naszych szeregach nie ma osób bez jakichkolwiek zbiorów, choćby w skali mikro.

Kolekcjonerstwo niejedno ma imię, gdy chodzi o przedmiot zainteresowania. Tu możliwości są nieograniczone i czasem tylko z niedowierzaniem, a zarazem podziwem dla odkrywcy, dowiadujemy się jakież to przedmiot, realny lub wirtualny staje się obiektem jego zainteresowania.

Przykład. w 2015 roku byłem uczestnikiem 52. Ogólnopolskiego Zlotu Przodowników Turystyki Pieszej w Rzeszowie. W organizacji i obsłudze zlotowiczów, logistyka i sekretariat przypadł w udziale osobie ze wszechmiar do tego predystynowanej. Okazał się nim być człowiek natenczas pogodny, życzliwy i wesoły, wszak zapewne obligowało go do tego Jego nazwisko ANDRZEJ WESOŁ. W dopełniaczu liczby pojedynczej, Jego nazwisko brzmi „Wesoła”, tak jak jedna z ulic w Rzeszowie, czyli bardziej lub mniej świadom tego faktu, jest on patronem tejże ulicy.

Domyślać się należy, iż ta okoliczność legła u podstaw jego nowej pasji zbierania zdjęć tabliczek z nazwą „Wesoła”, wśród polskich miast, miasteczek, osad, a tychże miejscowości jest w Polsce aż 698. Śmiem wątpić, czy jakikolwiek inny patron ulic, ma zbliżoną choćby ilość dowodów wdzięczności za swe życiowe dokonania niż nasz rzeszowski kolekcjoner.

Pełen uznania za ów nietuzinkowy pomysł, z mojego Ciechocinka i kilku innych okolicznych miejscowości wysłałem więc do Rzeszowa zdjęcia z nazwami ulic „Wesoła”.

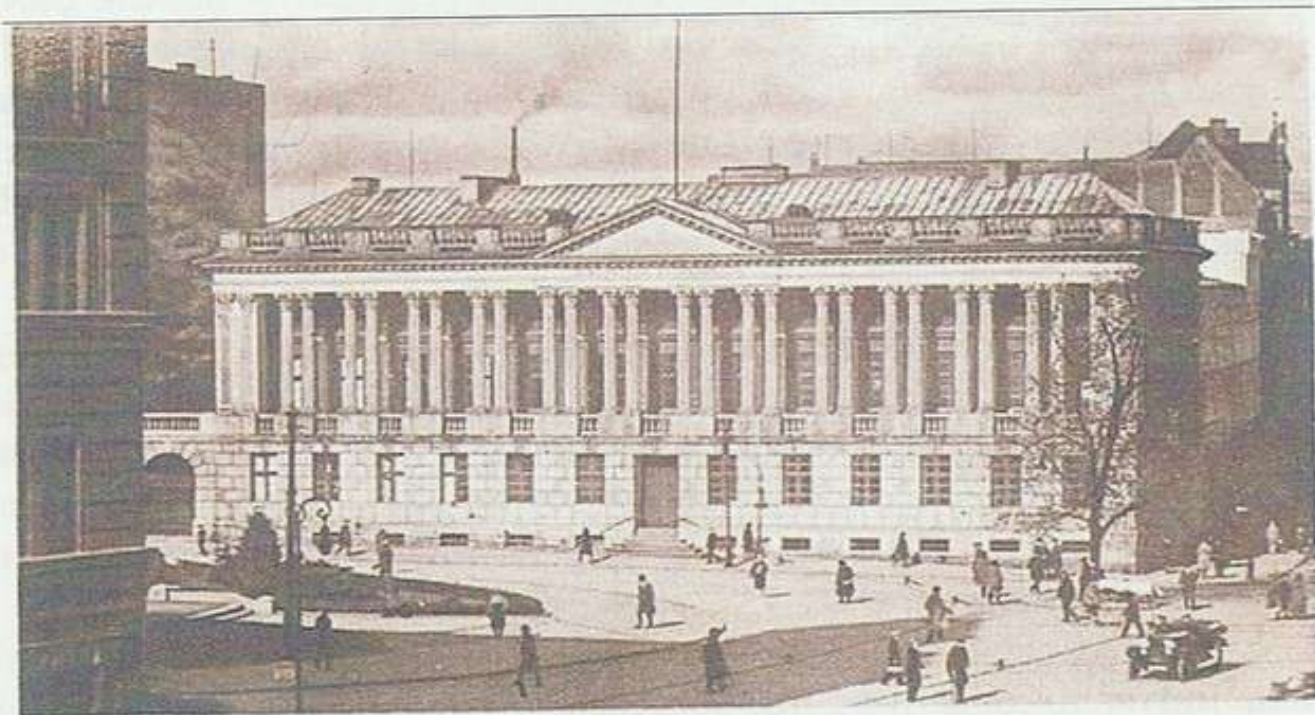
Tym wszystkim, którym bliska jest pasja zbieractwa, za zgodą adresata podaję internetowy adres, na który można wysyłać zdjęcia wesołych ulic. **e-mail: andrzej@pttk.rzeszow.pl** Dodam przy tym, że chodzi

o zdjęcia tablic z nazwą ulicy „Wesoła” i zdjęcia z numerem dowolnego domu na tej ulicy. Idąc dalej tym tropem, jest 698 obiektów w Polsce do zaliczenia???, rodzi się pokusa, bo przecież można by z tego ustanowić kilkustopniową odznakę krajoznawczą. A gdyby komuś pomysł ten przypadł do gustu, to, klęę się na wszystkie świętości, byłaby to najweselsza odznaka w Polskim Towarzystwie Turystyczno-Krajoznawczym.

Bogumił R. Korzeniewski

Znaczek wydany z okazji 60 -lecia
I Ogólnopolskiego Kongresu Krajoznawczego - Poznań 1989 r.

Poznań

Biblioteka Raczyńskich (przed zniszczeniem)

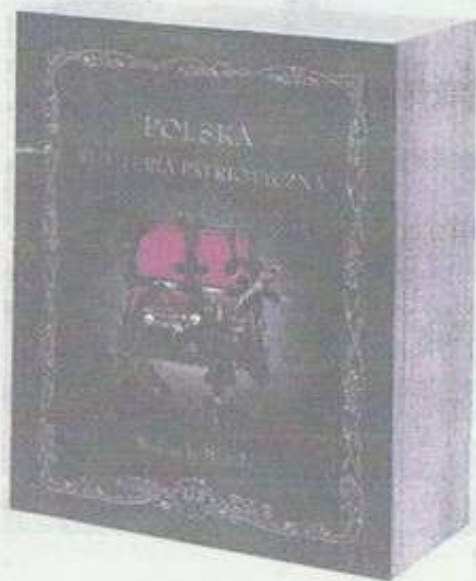
Pocztówka PTK przedstawiająca Bibliotekę Raczyńskich przed zniszczeniem w 1945 r.

Polska biżuteria patriotyczna

Wojciech Postuła - kolekcjoner i antykwariusz, jest autorem publikacji *Polska biżuteria patriotyczna*. Pokazuje w niej w bardzo ciekawy sposób postawę społeczeństwa wobec carskiego zaborcy. Autor cytuje słowa historyków (...) Polegli w Manifestacjach Warszawskich 1860 - 1861 i powstańcy styczniowi 1863 roku krwią swoją Polskę nieśmiertelną uczynili i bez nich nie byłoby możliwe odzyskanie niepodległości w 1918 roku (...) Historycy podkreślali też znaczenie symboliki polskich pamiątek narodowych w odzyskaniu niepodległości.

Te pamiątki narodowe pokazane zostały w albumie Wojciecha Postuły. Podzielił on to wydawnictwo na trzy główne części: *Biżuteria patriotyczna 1860 - 1918*, *Pamiątki historyczne XIX i XX wieku* oraz *Pamiątki rodzinne autora*. Kolekcja zawiera ponad 600 eksponatów stanowiących własność autora. Jest ona bezcenna ze względu na wartość artystyczną, materialną oraz historyczną. Oprócz czarnej biżuterii pokazane są okolicznościowe grafiki, druki, pocztówki, ryngrafy, zegarki kieszonkowe, medaliki, dewizki.

Autor chce zachować przeszłość w pamięci, umacniać polską świadomość narodową i ocalić tę biżuterię od zapomnienia. Rodzinne pamiątki, jak sam pisze: „W momencie odzyskania niepodległości, moi dziadkowie oddali na cele publiczne to, co mieli najcenniejszego, otrzymując w zamian wzruszającą pamiątkę w postaci obrączek żelaznych z napisem „Złoto Ojczyźnie 1918 roku”.

Człowiek z pasją

Leszek Białkowski - warszawiak w czwartym pokoleniu wybrał bliski mu temat do kolekcjonowania - godło rodzinnego miasta - Syrenę. Gromadzi nie tylko przedmioty związane z syreną, ale także jak sam mówi, wiedzę o nich, którą chętnie dzieli się. Kolekcja jego powstawała około 60 lat i liczy ponad 8,5 tys. warszawskich syrenek. Zaczęło się od przypinki do spodni. Dzisiaj zbiera wszystko co łączy wspólny element - warszawska syrenka, m.in. zegary, figury, zapalniczki, breloki, plakietki, karty do gry, książki, pocztówki. Jego bogatym zbiorem zainteresowało się Muzeum Warszawy.

Syrena w herbie Warszawy była już w 1390 r. Kształt jej był inny niż dzisiaj. Pierwszy wizerunek syreny, półkobiety-półtryby pochodzi z 1622 r.

Najstarsze informacje o Syrenie, jak mówi znawca tematu, pochodzą już od Homera, który zebrał je i opisał w formie przypowieści. Najbardziej zaś znaną legendą to opowieść o powrocie Odyseusza do Itaki po wieloletniej tułaczce. W Polsce pierwszy dokument to *Akt procesu polsko-krzyżackiego z 1339 r.* przechowywany do dziś w Archiwum Akt Dawnych w Toruniu. Ten dokument opatrzony jest woskową pieczęcią z wizerunkiem syreny.

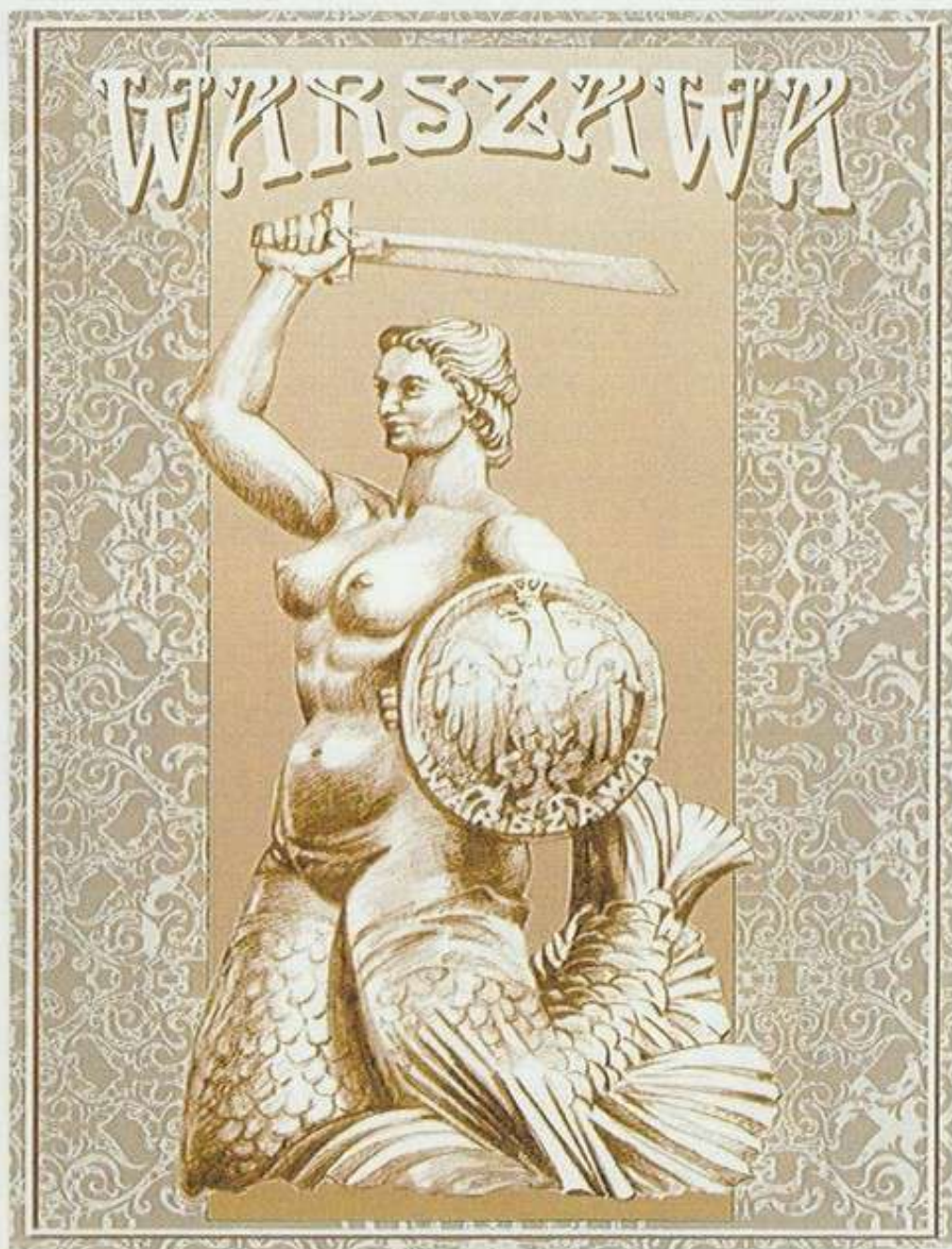
Na przestrzeni lat wizerunek Syreny zmieniał się. Dawniej nie było kodyfikacji wzorca i dlatego była duża dowolność w przedstawianiu syreny. Wyróżnikiem warszawskiej syrenki jest miecz i tarcza. Syrena jest symbolem obrony miasta, a nie stałej gotowości do ataku.

Kolega Leszek to także turysta i krajoznawca. Wędrując po kraju zbierał nie tylko przedmioty związane z Syreną, ale także przewodniki, foldery, mapy, robił wiele zdjęć. Jako kartograf z wykształcenia uznawał, że mapa jest podstawą wędrowania. Kolekcjonował mapy a także pocztówki z mapkami i planami (zwane też kartograficznymi). Uzbierał ich około 10 tys. Wiele z nich wydawał nawet własnym sumptem. Za bogatą działalność turystyczno-krajoznawczą otrzymał godność Członka Honorowego PTTK.

Przez wiele lat współpracował z czasopismem turystyczno-krajoznawczym Mazowsza *Barbakan Warszawski*. Na jego łamach zamieszczał mapki przy opisach szlaków. Prezentował tam także

turystyczne znaki graficzne, zachęcając ogniwa Towarzystwa do ich skatalogowania.

Kolega Leszek, jak sam mówi, jest turystą - pasjonatem, a kolekcjonerstwo nauczyło go katalogowania, zbierania wiedzy o zbiorze, popularyzowania (wystawy, gawędy, publikacje). Ta forma wzbogacania wiedzy to szacunek dla kultury materialnej, a szczególnie do tego co nieuchronnie przemija.

WARSZAWSKA SYRENKA 1939r.

W kwietniu 1939 r. postawiono nad Wisłą pomnik wykonany ze spiżu.
Rzeźbiarce Ludwice Nitschowej pozowała Krystyna Krahelska.

PTTK Oddział Ursus w Warszawie przyczynił się do popularyzacji herbu stolicy wydając dwa zestawy (po 10szt) kart pocztowych z cyklu Nasza Stolica pod tytułem Warszawska Syrenka w rysunkach Piotra Szalkowskiego.

Wystawy z okazji 100. rocznicy odzyskania niepodległości

Oddział PTTK we Włodawie bardzo aktywnie włączył się do obchodów jubileuszu 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości. Wspólnie z Miejską Biblioteką Publiczną we Włodawie zorganizował sesję popularno-naukową „Ziemia Włodawska na mapie niepodległej”. Sesji towarzyszyła m. in. wystawa kol. Mieczysława Tokarskiego prezentująca Jego liczne i bardzo interesujące eksponaty: dokumentacja, druki, medale, znaczki turystyczne i pocztowe związane tematycznie z tytułem sesji.

Następną wystawę ze zbiorów kol. Mieczysława zatytułowaną „Drogi do Niepodległej - Ziemia Włodawska u progu niepodległości” zorganizowano w Muzeum - Zespół Synagogałny we Włodawie podczas XIX. edycji Festiwalu Trzech Kultur.

Kol. Mieczysław Tokarski jako znany regionalista, krajoznawca i kolekcjoner udostępnił także swoje zbiory na wystawę „Do Niepodległej”. „Chełm w latach 1913 - 1918”. „Wystawa i katalog” organizowanej przez Muzeum Ziemi Chełmskiej.

HURTOWNIA DROGERYJNA T. A. POZNAŃ

Plan
miasta Poznania
Wydanie III.

POZNAŃ 1920.

Nakładem M. Dybicza w Poznaniu.

Wykonano w zakładzie art.-litograficznym
M. Putiatyckiego w Poznaniu

9,00

STUDENCKI RAJD ZACHODNI

Oddział Międzyuczelniany PTTK

1956

w Poznaniu

2006

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

ze zbiorów Wojciecha Kowalskiego

WIELKOPOLSKI INDYWIDUALNY RAJD GÓRSKI

1979 ODDZIAŁ POZNAŃSKI PTTK 1988

ze zbiorów Wojciecha Kowalskiego i Ryszarda Zwierzyńy